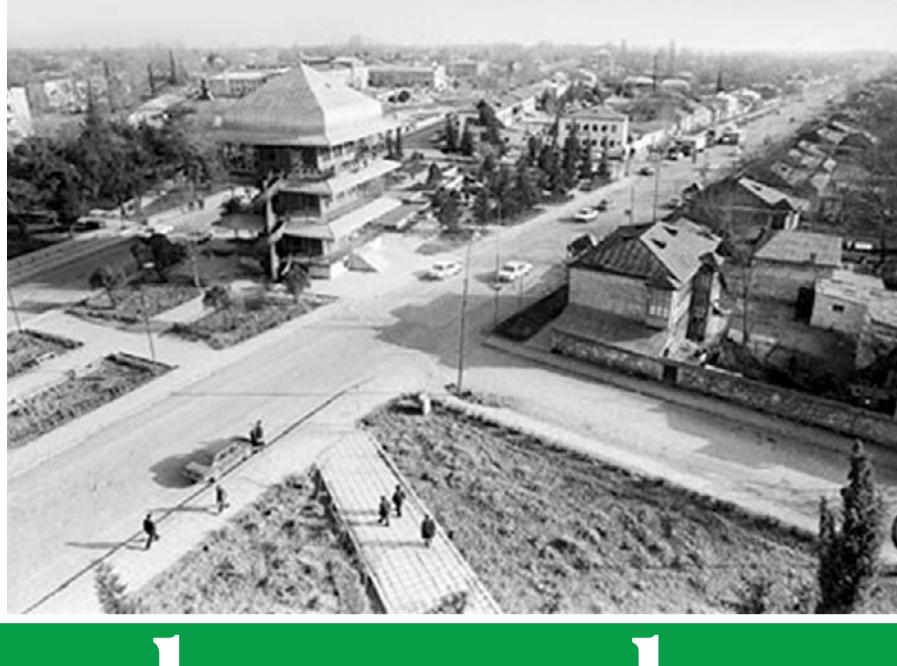

Bu torpaqlarda ilin bütün fəsilləri gözəldir, baharda isə hər tərəf aq örpeye bürünür, payızın ecazkar rəngləri insanı ovsunluyur, yayda isə meşələrdən və çaylardan ətrafa yayılan sərin meh ruhu oxşayır. Çobandağdan baxanda Qarabağ ovuc içi kimi aydın görünür, torpaqla üfüqün qovuşduğu sırlı mənzərə tarixin açılmış qatlarından xəbər verir. *Tesadüfi* deyil ki, XVIII əsrə Pənahəli xanın hakimiyəti illərində bu dağın düz zirvəsində keşikçi qalası tikilib. İki dağın arasında, Xaçınçayın sahilindəki yaşıl vadidə yerləşən Əliağalı kəndi, ulduzlara ayna tutan Xaçınçaygölü, Abdal Gülablıının füsunkar mənzəresi, Şahbulaq qəsri, Qurlu Musa Türbəsi (XIII əsr), Başkəsək kümbez (XII əsr) Qaraman dağ silsiləsi, Şelli bağları, Qarqar çayın yatağı və saymaqla qurtarmayan təbiət abidələri Ağdamın geniş turizm potensialından xəbər verir.

Çobandağdan baxanda...

Al qanı torpağa qarışan, ruhları Tanrı dərgahına ucalan şəhidlərin işğaldan azad etdikləri Qarabağ və Şərqi Zəngəzurda tarixinin şərəfli səhifəsi yazılıdır. Qanla yazılın şəhifənin hər zərəsi müqaddəsdir, ən yeni tariximizin uğur dastanı, qəhrəmanlıq hekayəsidir, Vətənin bütövləşdiyi məkan, tarixi yerlədir. Bu yerlərdə qəlebə və ruh abidələri ucaldır, onları görmək mümkün deyil, gərək onu duyanan, varlığınla hiss edən və bütün bunlar xalqımızı torpağa, əcdadlarına bağlayan qırılmaz tellər, mənəviyyat abidələridir.

Ağdam təbii sərvətlərlə zəngin bölgədir. Rayonun ərazisi Kiçik Qafqaz dağları ile Kür-Araz ovalığının təmas zonasında yerləşir. Ağdam - hər tərəfi tar-mar edilmiş, heç bir həyat əlaməti olmayan, yerlə-yeksan olmuş bir şəhərin qalıqları-

Rayon ərazisində qədim dövrlərdən xəbər verən günbəzler, daşdan yonulmuş qoç və at fiqurları, məqbərələr, kahalar var idi. Onlardan biri de şəhərdəki İmaret Qərvənd qəbiristanlığıdır. Tarixi mənbələrə görə burada Qarabağın görkəmli nümayəndəsi Pənahəli xanın törəməsinə aid olan insanlar defn edilib. Bu məqbərə-kompleks XVIII əsrin sonları XIX əsrin əvvəllerində inşa edilib. Qədim memarlığın nümunələri hesab olunan türbələr çoxbucaqlı və tağvari quruluşa malik olub. Həmin türbələrdən birində Pənahəli xanın oğlu, Qarabağ xanlığının davamçısı İbrahimxəlil xan dəfn edilib. Xan qızı, dövrünün ziyalı və maarif-pərvər qadını, ince naxışlar müəllifi, gözəl şeirlər yazan Xurşidbanu Nətəvanın qəbrinin üstündə büstü qoyulub. Ermənilər İmərətdəki qədim türbələri dağdır, qədim daşları sin-

manda parkda müxtəlif vaxtlarda bu atların iştirakı ilə təlim və şou-proqramlarının təşkili nəzərdə tutulur. Interaktiv muzey kompleksində müxtəlif zamanlarda Cavanşirlər sülaləsinə həsr olunmuş məlumatlar, Qarabağ xanlığı haqqında tarixi faktlar, Xurşidbanu Nətəvanın el işlərinə və poemalarına həsr olunmuş audiovizual təqdimat, İmaret Kompleksinin işgal dövründə və işğaldan azad olunduqdan sonrakı vəziyyətini əks etdirən fotomateriallər nümayiş olunur. Ağdam İmərət Kompleksi turistlər üçün cəlbedici məkandır. Kompleksə gələn qonaqlar, turistlər burada yaradılmış ziyanətçi mərkəzinin, muzey və kafenin xidmətlərinən istifadə edirlər.

Tarixi mənbələrdə Şahbulaq qalası haqqında məlumat verilir ki, bu nadir memarlıq nümunəsi Qarabağ xanı Pənahəli xan tərəfindən 1751-

gəldikləri qənaətə görə abidənin istər daxili səthlərinin, istər günbəzin və istərsə də xaricindəki səthlərin işlənməsi tikiiliyə təkrarolunmaz fərdi xüsusiyyət verir. 1868-1870-ci illərdə memar Kərbələyi Səfixan Qarabağ tərəfindən tikilən və işşal illərində vandalizme məruz qalan Ağdam Cümə məscidində Heydər Əliyev Fondu tərəfindən təmir-bərpa işləri başa çatdırılıb. 2020-ci ildə işğaldan azad edilən Ağdam şəhərinə səfər edən Prezident İlham Əliyev Məkkədən gətirdiyi "Qurani-Kərim"i Cümə məscidinə bağışlayıb. Hazırda məscid öz ziyarətçilərini qarşılıyır.

Ağdamda genişmiqyaslı bərpə-quruculuğun aparılması və sakinlərin doğma yurda qayıdışı ilə paralel olaraq bu ərazilərin turizm potensialının səmərəli istifadəsi, regionun rəqabətqabiliyyətli turizm məkanına çevrilmesi üçün tədbirlər də görülür. Ağdamda çox əhəmiyyətli infrastruktur layihələri həyata keçirilir, tarixi-mədəniyyət abidələri bərpa edilir, müasir tələblərə cavab verən hoteller inşa olunur.

Ötən il sentyabrın 19-da Prezident İlham Əliyevin iştirakı ilə Ağdam şəhərində "Aghdam City Hotel"ın açılışı oldu. Hazırda "Hilton Garden Inn" hotelinin tikintisi davam edir. Beşmərtəbəli hotel binası 130 otaq, restoran, iclas otaqları və bir böyük ziyanət zalından ibarətdir. Qonaqların istirahətini təmin etmək məqsədilə fitnes və SPA mərkəzləri də yaradılıb. Tam müasir və beynəlxalq standartlara cavab verən hotelin otaqlarının 2-si fiziki məhdudiyyətli 4 otaq isə uzun müddət qalmaq istəyən qonaqlar üçün nəzərdə tutulub. İnşası davam edən digər hotel "Hilton Garden Inn"dir. 2,16 hektar ərazidə inşa edilən hotel 127 otaqdan ibarət olacaq. Burada, həmçinin qapalı hovuz, fitnes və SPA mərkəzləri, terrasda restoranlar fəaliyyət göstərəcək. Hotelde işlər yekunlaşmaq üzərdir. Dəmir-beton işləri 90 faiz, fasad işləri 70 faiz, daxildə santexnika və bəzək işləri 40-50 faiz yekunlaşır. Bu ilin üçüncü rübüne işlərin tam başa çatdırılması nəzərdə tutulur. Ağdam şəhərinin mərkəzində tarixi-mədəni ərazi salınacaq. 22,5 hektar ərazini əhatə edən məkanda Pənahəli xanın İmərət kompleksi, Çörek muzeyi, Dram teatrı, İşğal və Zəfər muzeyləri kompleksi olacaq. Ərazinin bir başında İşğal muzeyi, digər başında isə Zəfər muzeyi yerləşəcək. Onların arasında açıq səma altında 18 hektarlıq Memorial bağ olacaq. Bütün şəhər müasir əslubda bərpa edilsə də Memorial bağda xarabaliqlar, dağdırılmış binalar olduğu kimi qorunacaq ki, gələcək nəsillər, mənfur düşmənin xalqımızın başına gətirdiyi faciələri unutmasın. Eyni zamanda bu xarabaliqlar her kəsə mühərribənin nə qədər acı nəticələrə getirib çıxardığını anladacaq.

Görülən işlər, həyata keçirilən layihələr onu deməyə əsas verir ki, Ağdam təzliklə regionun cəlbedici turizm istiqamətlərindən birində çevriləcək. Təbətin yaralarına da mələk qoyulur, bölgədə ekotərəzli yaradılır, ekovəziyyəti yenidən bərpa etmək üçün mühüm addımlar atılır. Ağdam ərazilərində əsasən, Şərqi çinari olmaqla, minlərlə müxtəlif növ ağaç ekilir, meşə zolaqlarına palid və digər ağacların toxumaları səpilir. Çaylara balıq körpələri buraxılır. Perik düşən təbətin nəğməkar quşları yuvalarına dönür, artıq bu yerlərdə baharın nəfəsi duyluyul...

Salman ALIOĞLU,
"Respublika".

ri insanın varlığını sarsıdır. Bütün binalar yox edilib, təbiətə qəsd tördilər, burada həyata keçirilən vəhşiliklər dünya mədəniyyət tarixinə bir zülm dövrü kimi düşüb. Artıq üç ildən çoxdur ki, Ağdamda işğalçıların vurduğu yaralar sarılır, bu ölü zonaya əvərilmış yurd yerimizə şərəfli bir həyat qaydırır. Dövlətimizin başçısı İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə yeni və müasir, dünyada bənzəri olmayan Ağdam şəhəri tikilir. Şəhərin Baş planına əsasən Ağdam Qarabağın ən böyük sənaye mərkəzi, mədəniyyət ocağı, elm məbədi, müsiki besiyi, dünyada bənzəri olmayan, ən gözəl və ecazkar yaşayış məntəqəsi olacaq. Ağdam həm də yaşıl bir şəhərə çevriləcək. Azərbaycan dövləti burada geniş inkişaf planı hazırlayıb. Yeni şəhər müasir texnologiya əsasında qurulur. Dövlətimizin başçısı, Qalib Ali Baş Komandan İlham Əliyevin güclü siyasi iradəsi və müzəffər ordumuzun bölmələrinin qazandığı tarixi qəlebə nəticəsində bir güllə atılmışdan işğaldan azad edilən və "Qafqazın Xirosiması" adlandırılın Ağdam şəhəri demək olar ki, sıfırdan qurulur, dövlətimizin gücü ilə yeni və müasir bir şəhər tikilir. Təbii ki, bütün binalar da məcburi köçkün həyatı yaşayış ağıdamlıların böyük sevincinə və gələcək arzularına qol-qanad verir. Yenidən tikilən hər bir yol, məktəb, iş yeri, mədəniyyət və dini abidə davamlı, dinc və firavan gələcəyə doğru atılan zəfər addımlarıdır. İşğaldan azad olmuş ərazilərimiz, o cümlədən Ağdam tarixi-mədəni dəyərləri ilə yanaşı, füsunkar təbiətə, yeraltı və yerüstü sərvətlərə, geniş turizm imkanlarına malikdir. Bu ərazilərin turizm potensialının səmərəli istifadəsi, regionun rəqabətqabiliyyətli turizm məkanına əvərilməsi üçün geniş tədbirlər həyata keçirilir. Ağdamda tariximizin açılmayan qatları mövcuddur, bura da şəhərsalma mədəniyyəti, məqbərə komplekslərinin tikintisi, dulusuluğunu, misgərliyin inkişaf etməsi abidələrin dili ilə nəql edilirdi.

dır, qəbirüstü sinədaşlarını məhv ediblər. Tarix burada torpağın və daşların dili ilə insanı iki yüz il əvvələ çəkib aparırdı. Erməni vəhşiliyinin ağır izləri İmərəti, bu sənət məbədini yaralasa da onu sindirə bilməyib, ucuq divaraları, dağdırılmış günbəzləri ilə ayaq üstə dayanıb, düşmən zülmənə baş əymeyib.

2022-ci il oktyabrın 4-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva Ağdamda Pənahəli xanın sarayı və İmərət Kompleksində görülecek işlərlə tanış olublar. Prezidentin müvafiq tapşırığına əsasən kompleksin

berpası işləri artıq başa çatdırılıb. Pənahəli xanın sarayının yerləşdiyi İmərət Kompleksi üçün ilkin konsepsiya layihəsi İtaliyanın "ArtCloud Network International s.c.r.l." şirkəti tərəfindən hazırlanıb və bərpa edilib. 2023-2024-cü illərdə Ağdam İmərət Kompleksində yerli və xarici mütəxəssislərin iştirakı ilə restavrasiya və arxeoloji tədqiqat işləri həyata keçirilir. Ərazisi 3,3 hektar olan kompleks mərasimlərin keçirilməsi üçün nəzərdə tutulmuş tikililər, türbələr, tarixi qəbiristanlıq, Qarabağ atlarının təqdimatı üçün atçılıq kompleksi və ziyanətçi mərkəzindən ibarətdir. Kompleksdə yaradılan Qarabağ atları parkında qədim dövrlərdən şöhrəti dünyanı dolaşan Azərbaycanın Qarabağ atlarının hərraclarının keçirilməsi, eyni za-

1752-ci illərdə inşa etdirilib. XVIII əsr qala divarları iki əsrden çoxdur ki, öz möhtəşəmliyini qoruyub saxlayıb. Ehtimal ki, qalanın adı da burada yerləşən gursulu bulağın adından - Şahbulağından götürülüb.

Qeyd etmək lazımdır ki, Şahbulaq Qarabağ xanlığının ərazisində inşa edilən ikinci qaladır. Memarlıq abidəsi kimi qeydə alınan qala Bayat qalasından önce Qarabağ xanlığının inzibati mərkəz kimi inşa edilib. Müdafiə tipli tikili müəyyən bir dövr ərzində yaşayış yeri kimi istifadə olunsa da sonradan gözətçi məntəqəsi olub. Elmi ədəbiyyatda Şahbulaq qəsri adı ilə tanınan abidə əslinde iri qəsr kompleksinin içqalası olub.

1752-ci illərdə inşa etdirilib. XVIII əsr qala divarları iki əsrden çoxdur ki, öz möhtəşəmliyini qoruyub saxlayıb. Ehtimal ki, qalanın adı da burada yerləşən gursulu bulağın adından - Şahbulağından götürülüb. Qeyd etmək lazımdır ki, Şahbulaq Qarabağ xanlığının ərazisində inşa edilən ikinci qaladır. Memarlıq abidəsi kimi qeydə alınan qala Bayat qalasından önce Qarabağ xanlığının inzibati mərkəz kimi inşa edilib. Müdafiə tipli tikili müəyyən bir dövr ərzində yaşayış yeri kimi istifadə olunsa da sonradan gözətçi məntəqəsi olub. Elmi ədəbiyyatda Şahbulaq qəsri adı ilə tanınan abidə əslinde iri qəsr kompleksinin içqalası olub.

Onun yanında xanın iqamətgahı yerləşib. Ağdam şəhərinin 10 kilometrliyində, Şahbulaq kəndi yaxınlığında yerləşən bu qalanın divarları 7 metr, bürcləri isə 8,5 metrdir. Tarixin sirləri öz daşları ilə piçildən, Qarabağ atları ərazisindəki ən məşhur abidələrdən biri olan Şahbulaq qalasında bərpa işləri davam etdirilir. Qutlu Musa türbəsi 1314-cü ildə tikilib və Sasaniər dövrüne aid edilir. Türbənin girişinin üstündəki kitabədə qeyd olunub ki, bu abidə usta Şahbənzər tərəfindən ucaldırıb. Şərqi memarlığı üslubunda inşa edilən türbənin unikallığı dikkəti daha çox cəlb edir. Qeyd edək ki, Ağdam rayonunun Xaçınçayda kendində yerləşən bu abidə nadir təsadüf edilən səciyyəyə malikdir. Arxeoloqların və memarların

